

FrPs stortingsgruppe v/Jørgen Næsje
Stortinget
0026 Oslo

Oslo, 14. mars 2012
Deres ref.: Vår ref.: 10/432
Saksbehandler: Inger Holm
Gruppe for makroøkonomi

MODAG-beregninger av FrPs forslag til statsbudsjett for 2012

Vi viser til forespørsel (epost per 9. desember 2011 samt epost per 25. og 27. januar 2012) om vurdering av makroøkonomiske virkninger av FrPs forslag til statsbudsjett for 2012.

Siden 1990-tallet har SSB, etter avtale med Stortingets finanskomité og Finansdepartementet, påtatt seg å utføre makroøkonomiske beregninger for partiene på Stortinget av deres alternative statsbudsjett. SSB gir ingen anbefalinger om den politikken som foreslås av de ulike partiene. I tråd med avtalen har SSB med denne oversendelsen gjort nye beregninger av virkninger av FrPs alternative statsbudsjett i forhold til opplegg for nasjonalbudsjettet for 2012.

Beregninger av partienes alternative statsbudsjetter er utført med den makroøkonomiske modellen MODAG. Til tross for at modellen er stor, er det mekanismer i økonomien som kan ha relevans i makroøkonomiske analyser som per i dag ikke er bygd inn i modellen. Det kan dermed være elementer i ulike budsjettforslag vi ikke kan "regne på" ved hjelp av modellen. Beregningene viser modellens anslag for virkningene på økonomien av det alternative budsjettopplegget for budsjettåret, samt at endringene forlenges ytterligere to år, slik at beregningene omfatter i alt tre år. Det er på sin plass å minne om at det alltid vil være usikkerhet knyttet til slike beregningsresultater. Eventuelle langsiktige effekter av den politikkomleggingen som budsjettforslaget innebærer, herunder konsekvenser for offentlige finanser av endringer i budsjettbalansen, er ikke analysert eller vurdert.

Forutsetningene i beregningene denne gang er de samme som for beregningene oversendt FrP 24. januar, med unntak av at offentlige investeringer er økt med ytterligere 5 milliarder kroner. Vi har ikke forsøkt å anslå virkningene av innskudd i og etableringer av ulike fond, men etableringen av et veifond og et jernbanefond er av partiet anslått å bidra til en økning i investeringene i vei og jernbane på til sammen 5 milliarder kroner. I beregningene er det lagt inn som en økning i de offentlige investeringene på 5 milliarder kroner.

Den analyserte delen av budsjettforslaget innebærer store endringer både i budsjettets inntekts- og utgiftsside. Betydelig lettelse i skatter, avgifter og oppjustering av enkelte overføringer til private samt økte offentlige investeringer, finansieres i noen grad av reduserte overføringer til kommunene (kommunalt konsum) og til jordbruket, samt reduksjon i bistandsbudsjettet. Det oljekorrigerte budsjettunderskuddet øker ifølge beregningene likevel med nær 12 milliarder kroner i 2012.

Offentlig etterspørsel øker som en direkte konsekvens av budsjettendringene, og en økning i husholdningenes disponible realinntekt slår ut i økt konsum og sparing i husholdningene. Nær 40 prosent av etterspørselsøkningen slår ut i økt import, mens resten dekkes av norsk produksjon og BNP. Fastlands-Norge øker med 0,5 prosent i 2012. Sysselsettingen øker med 0,2 prosent og selv om noe av

dette dekkes av økt arbeidskraftstilbud, reduseres ledigheten med 0,1 prosentpoeng. Målt både med BNP og arbeidsledighetsraten kan man si at presset i økonomien øker litt.

Ifølge renterelasjonen i MODAG, som er basert på historiske erfaringer, blir pengemarkedsrenta redusert med 0,1 prosentpoeng i 2012. På bakgrunn av Norges Banks atferd i det siste kan dette resultatet virke lite rimelig. Hvis andre sammenhenger i modellen holder, er vår oppfatning at rentereaksjonen uansett vil være beskjeden.

Nærmere om beregningene

Beregningene er basert på inputen i regnearket til Stortingets budsjettprogram StorBud, et regneark som fulgte med forespørselen av 9. desember 2011 samt tillegg fra epost per 25. januar 2012.

Vi gir en kort beskrivelse av behandlingen av de foreslåtte budsjettendringene samt en redegjørelse for resultatene av beregningene som er gjort ved hjelp av den makroøkonomiske modellen MODAG¹. Vi har foretatt to separate beregninger. En der både rente og kronkurs er holdt uendret (beregning 1, eksogen rente og kronkurs), og en der rente og kronkurs bestemmes av modellen (beregning 2, endogen rente og kronkurs).

For hver beregning presenterer vi tre tabeller som viser virkninger på noen makroøkonomiske hovedstørrelser og budsjettposter for perioden 2012-2014 av de analyserte delene av FrPs alternative budsjett. Virkningene måles som forskjellen mellom modellberegnet bane der FrPs budsjett er innarbeidet og banen der Regjeringens budsjettforslag er innarbeidet (referansebanen). Politikkendringene i 2012 er videreført i uendret form i 2013 og 2014. Merk at vi har omregnet politikkendringene til endringer i satser (skatte-, avgifts- og stønadsatser) der slike satser eksisterer i MODAG. Satsene er holdt uendret i 2013 og 2014 sammenlignet med 2012. Endringer i offentlig konsum og investeringer er holdt uendret i reell forstand. For politikkendringer utover dette er det nominelle kronebeløpet holdt uendret. De tre tabellene er som følger:

- Tabell 1, Makroøkonomiske hovedstørrelser, viser de *absolutte* forskjellene i forhold til referansebanen, i mill. kroner for alle verdi- og volumstørrelser og i indekspoeng for priser (2007=100 der annet ikke fremgår) og i prosentpoeng for ledighet og rente. En bør ikke bruke denne tabellen for å vurdere konsekvensene for prisindekser og lønn.
- Tabell 2, Makroøkonomiske hovedstørrelser, tilsvarende tabell 1, men her er forskjellen målt i *prosent* fra referansebanen.
- Tabell 3, Inntekter og utgifter i offentlig forvaltning, viser *absolutte* forskjeller i forhold til referansebanen i mill. kr.

Vi understreker at resultatene fra denne type makroøkonomiske modellberegninger må betraktes som usikre. Modellen beskriver ikke alle relevante mekanismer og sammenhenger i norsk økonomi. Videre knytter det seg usikkerhet til den tallmessige beskrivelsen av de mekanismer som er inkludert i modellen. I noen tilfeller er modellens beskrivelse av økonomien for summarisk til at politikkestørrelser kan identifiseres nøyaktig.

Kontakt oss gjerne ved spørsmål eller uklarheter.

Med vennlig hilsen

Inger Holm
Gruppe for makroøkonomi
Forskningsavdelingen
Statistisk sentralbyrå

---

¹ Dokumentasjon av modellen finnes på SSBs nettsider, se <http://www.ssb.no/forskning/modeller/modag>.

Merknader til beregningsoppdrag for FrPs Stortingsgruppe

Budsjettforslaget ble oversendt i form av dokumentene "*Budsjettindikatorer FrP 2012*", "*Budsjettindikatorer med bakgrunnsinfo FrP 2012*" og med lenke til FrPs alternative budsjettdokument for 2012. Vi har etter beste evne oversatt budsjettalternativet til eksogene variable i modellen. Provenyvirkninger av endringer i ulike budsjettposter vil påvirkes av endringer i aktørers adferd samt i priser/lønninger. I dette avsnittet ser vi på de initiale budsjettimpulsene som vi har lagt inn i beregningene, mens de realiserte endringene altså kan avvike en del fra dette.

1. Skatter og avgifter

1.1. Direkte skatter inkludert arveavgift

Totalt er det foreslått en skattelette, ikke medregnet oljeskatter, på til sammen om lag 12,07 mrd. kr. påløpt. Toppskatt er redusert med 1,07 mrd. kr. og fellesskatt med 10,46 mrd. kr. I tillegg er arveavgiften redusert med 0,54 mrd. kr.

1.2. Avgifter

MODAG har produktavgifter som endres ved å endre satser for hver avgiftsart og med nominelle beløp for hver av de næringsfordelte avgiftene. FrP foreslår avgiftskutt på til sammen om lag 8,48 mrd. kr. Vi har redusert satsene i tråd med det samlede provenyet for produktavgiftene med om lag 5,62 mrd. kr. og tollinntekter med 0,8 mrd. kr. Momsinntekter foreslås redusert med 1,09 mrd. kr. og arbeidsgiveravgift reduseres med 0,81 mrd. kr. Reduksjon i moms og arbeidsgiveravgift er lagt inn i modellen som endring i satsene. Sektoravgiftene er redusert med 0,16 mrd. kr. Der hvor vi har tatt inn politikkendringene som endringer i avgiftssatser vil MODAG gi andre provenyvirkninger enn den initiale endringen. Det skyldes blant annet at når prisene går ned som følge av avgiftskuttene, vil forbruket av disse produktene øke slik at en del av det initiale provenytapet motvirkes i den samlede beregningen. Samtidig vil vi også få endringer knyttet til andre arter enn de som direkte er endret fordi en avgiftsart er knyttet til flere produkter. I tillegg vil endringer i relative konsumpriser påvirke sammensetningen av konsumet som er inndelt i 15 undergrupper i MODAG.

1.3 Andre inntekter

Aksjeutbytte til staten er redusert med 0,58 mrd. kr., renteinntekter er økt med 0,3 mrd. kr., gebyrinntekter er redusert med 0,08 mrd. kr. og andre inntekter reduseres med 0,25 mrd. kr. FrP foreslår økte inntekter i form av salg av statlig eiendom på 4 mrd. kr. Det er antatt at dette salget ikke får konsekvenser for statens inntekter eller utgifter for øvrig (f.eks. ved at leieinntektene går ned eller leieutgiftene øker). Det er antatt at det ikke selges statlig eiendom i 2013 og 2014.

Totalt er det en initial reduksjon i inntektene på 17,16 mrd. kr.

2. Driftsutgifter

2.1. Offentlig konsum

Forsvarskonsumet er økt med 0,81 mrd. kr., mens driftsutgifter knyttet til sivilt statlig konsum er økt med 2,87 mrd. kr. Overføringer til kommunesektoren reduseres med 5,65 mrd. kr. Dette er antatt å slå fullt ut i redusert kommunalt konsum.

2.2. Investering

Det er nå en total økning på 6,8 mrd. kr. i investeringer, fordelt på stat sivilt med 6,72 mrd. kr. og forsvar med 0,08 mrd. kr. Økningen på 5 mrd. kr. sammenlignet med beregningene levert 24.01. 2012 kommer fra økte investeringer i vei på 4 mrd. kr. samt 1 mrd. kr. til økte investeringer i jernbane.

3. Overføringer

3.1 Overføringer andre statsregnskap

Reduksjon på 0,63 mrd. kr. er behandlet som en reduksjon i subsidier til næringslivet. Subsidier knyttet til jordbruk, jakt, viltstell og skogbruk næringen er redusert med -0,72 mrd. kr., mens subsidier i andre tjenesteytende næringer økes med 0,09 mrd. kr.

3.2 Overføring private

Husholdninger: ulike stønader er endret slik at de initiale provenyvirkningene isolert sett er i tråd med de beløpene som er angitt av FrP for 2012, med en reduksjon på om lag 3,43 mrd. kr.

Det er lagt inn en økning på 0,8 mrd. kr. i statens kjøp av plasser i private institusjoner i helsesektoren.

Andre overføringer til private økes med 6,31 mrd. kr. og føres som utgift for staten og økt forbruk i ideelle organisasjoner (i tabellene er dette slått sammen med konsum i husholdninger).

Stønader til utlandet: det er lagt inn et kutt i bistandsarbeidet på 6,46 mrd. kr. Det er forutsatt at dette ikke påvirker etterspørsel rettet mot norske næringer.

Næringssubsidier: det er lagt inn kutt på 7,44 mrd. kr., hvorav kutt over jordbruksavtalen utgjør 7,79 mrd. kr. I tillegg kommer indirekte virkninger av kuttet i næringssubsidiene. I MODAG bestemmes sysselsetting, investeringer og produktinnsats i jordbruket uavhengig av subsidiene. Dermed har kuttet over jordbruksavtalen ingen konsekvenser for produksjon og priser i jordbruket, men kun redusert inntektene. Dette representerer en svakhet ved beregningene.

Totalt er det en initial reduksjon i utgiftene på 6,02 mrd. kr. Sammen med inntektsreduksjonen på 17,16 mrd. kr., økes dermed budsjettunderskuddet initialt med 11,13 mrd. kr.

4. Makroøkonomiske virkninger

Vi presenterer først beregningen hvor både rente og kronekurs er holdt uendret. Deretter presenterer vi beregningen hvor rente og kronekurs blir bestemt av modellen.

4.1 Uendret rente og kronekurs

Som følge av avgiftsreduksjonene reduseres konsumprisene sammenliknet med referansebanen. Dette bidrar isolert sett til lavere lønninger. Samtidig reduseres arbeidsledigheten, noe som bidrar til økte lønninger. Samlet sett endres lønningene lite i forhold til referansebanen. Den avgiftsledete nedgangen i prisene innebærer imidlertid at reallønningene øker i hele beregningsperioden. Sammen med skattereduksjonene innebærer dette en økning i husholdningenes disponible realinntekter, som i sin tur bidrar til økt vekst i konsumet i husholdningene. Kuttet i subsidier til jordbruket reduserer driftsresultatet som i stor grad tilfaller husholdningene, slik at dette tiltaket reduserer husholdningenes inntekter.

Veksten i konsumet i husholdningene blir imidlertid dempet av økte realrenter som følge av redusert inflasjon (gitt uendret nominell rente). Økte realrenter gjør sparing mer attraktivt fordi husholdningene vil ønske å forskyve deler av sitt konsum framover i tid. Konsumentene forventer tilsvarende lavere inflasjon også i framtiden. Sett i forhold til referansebanen er konsum i husholdninger 0,8 prosent høyere i 2012, 1,4 prosent høyere i 2013 og 1,8 prosent høyere i 2014.

Økningen i husholdningenes disponible inntekter og økte realrenter fører til at både sparing og konsum øker i årene 2012-2014. Realinntektsøkningen stimulerer isolert sett også boliginvesteringene. Økningen i realrentene trekker imidlertid så sterkt i motsatt retning at boliginvesteringene reduseres gjennom perioden. Dette innebærer at husholdningenes økte sparing i stedet skjer finansielt.

Offentlig konsum reduseres og offentlige realinvesteringer øker som følge av de analyserte delene av FrPs alternative budsjett. Husholdningenes økte etterspørsel bidrar til økt produksjon og sysselsetting i privat sektor, mens sysselsettingen i offentlig sektor samlet sett går ned i forhold til referansebanen. Den totale sysselsettingen (målt i både antall timer og personer) blir likevel høyere og arbeidsledigheten lavere. Arbeidstilbudet øker også som følge av redusert ledighet, lavere skatter og økt reallønn, om enn beskjedent og demper nedgangen i ledighet litt. Beregningen viser at arbeidsledigheten med den analyserte delen av politikklforslagene til FrP kan gå ned med 0,1 til 0,2 prosentpoeng årlig i perioden 2012-2014, sammenliknet med nivået på ledigheten i referansebanen. BNP for Fastlands-Norge øker med 0,5 prosent i 2012 sammenliknet med referansebanen og økningen er litt sterkere i 2013 og 2014 i hovedsak som følge av høyere husholdningskonsum.

Så lenge endringene i industrilønningene er små sammenliknet med referansebanen svekkes heller ikke den kostnadmessige konkurranseevnen overfor utlandet i særlig grad. Eksporten av tradisjonelle varer er dermed lite påvirket gjennom perioden. Derimot øker importen noe, som har sammenheng med den økte innenlandske etterspørselen. Med nær uendret eksport og økt import reduseres eksportoverskuddet. Driftsbalansen overfor utlandet er imidlertid om lag uendret i 2012 i forhold til referansebanen som følge av bedret rente og stønadsbalanse (i tråd med redusert bistand). I 2013 og 2014 er reduksjonen i eksportoverskuddet større enn bedringen i rente- og stønadsbalansen, slik at driftsbalansen overfor utlandet svekkes i forhold til referansebanen.

De beregnede budsjettendringene gir initialt en svekket offentlig balanse og bidrar sammen med virkningene gjennom økonomien til at offentlige netto finansinvesteringer reduseres gjennom perioden. Netto finansinvesteringer i privat sektor økes derimot, som følge av økt sparing og reduserte boliginvesteringer.

4.2 Modellbestemt rente og kronekurs

Det understrekes at kronekurs og rente er holdt uendret i beregningen omtalt over. I det nåværende pengepolitiske regime med et fleksibelt inflasjonsmål og flytende valutakurs, er en slik forutsetning urimelig. MODAG inneholder en egen modell for kronekursen målt mot euro der både rente- og inflasjonsforskjellen mellom Norge og Euroområdet er viktige forklaringsfaktorer. Ifølge modellen vil lavere priser isolert sett trekke i retning av en sterkere krone (appresiering).

Norges Bank fastsetter styringsrenta. Det operative målet er en inflasjonsrate på 2,5 prosent over tid (en skal bl.a. ikke ta hensyn til prisendringer som skyldes avgiftsendringer og særskilte midlertidige forstyrrelser i økonomien). Pengepolitikken skal imidlertid også bidra til å stabilisere produksjonsutvikling, sysselsetting og kronekurs. I modellversjonen som benyttes i beregningen som presenteres i dette avsnittet bestemmes pengemarkedsrenta ved hjelp av en likning som er tallfestet på kvartalsdata i perioden med inflasjonsmål for pengepolitikken. Renta reduseres med lavere norsk inflasjon, målt ved veksten i konsumprisindeksen justert for avgifter og uten energivarer (KPI-JAE), og med redusert press i økonomien, målt ved arbeidsledighetsraten. Med en forholdsvis kort erfaringsperiode med inflasjonsmål i pengepolitikken vil vi understreke at tallfestingen er usikker.

Vi legger til grunn for beregningen i dette avsnittet, som for beregningen i forrige avsnitt, at avgiftslette leder til tilsvarende endrete inflasjonsforventninger framover hos husholdningene. Avgiftslette gir redusert prisstigning, og en modellbestemt kronekurs forsterker *isolert sett* denne effekten – krona blir sterkere og importprisene blir lavere enn hva de ellers hadde vært. En sterkere krone svekker lønnsomheten i konkurranseutsatt virksomhet som i sin tur svekker lønnsveksten i industrien. Her kommer imidlertid rentesettingen inn og motvirker effektene omtalt ovenfor. Den initiale virkningen i form av lavere inflasjon medfører nemlig litt lavere rente som isolert sett svekker kronekursen. Lavere ledighet trekker i motsatt retning, om enn ikke like mye. Rentereduksjonen i forhold til referansebanen er imidlertid beskjeden, men bidrar altså til at styrkingen av krona i 2012 begrenses noe. Beregningen viser at pengemarkedsrenta kan være 0,1-0,2 prosentpoeng lavere enn i referansebanen i perioden 2012-2014. Rentereduksjonen bidrar til at kronekursen svekkes noe i 2013 før kronekursen igjen styrkes noe i 2014.

De modellbestemte effektene på rente og kronekurs er små og viser seg også i stor grad å motvirke hverandre, slik at de samlede makroøkonomiske virkningene blir nær identiske med beregningsresultatene i avsnittet over der kronekurs og rente ikke endres. Ettersom disponibel realinntekt og realrentene endres lite i denne beregningen i forhold til beregningen med uendret rente og kronekurs, endres heller ikke husholdningens etterspørsel og dermed heller ikke investeringene i næringslivet i særlig grad. Siden kronestyrkingen er beskjeden gjennom perioden blir heller ikke tradisjonell vareeksport særlig påvirket av modellbestemt rente og kronekurs. Den samlede etterspørselen blir dermed nær upåvirket og utslagene i både BNP og import er praktisk talt identiske med de som framkommer i beregningen over. Virkningene i arbeidsmarkedet er også tilnærmet identiske i de to beregningene.

5. Avsluttende merknader

De realøkonomiske virkningene av den analyserte delen av politikkforslagene til FrP kan – uavhengig av forutsetninger som legges til grunn for rente og kronekurs – karakteriseres som nokså små. Presset i økonomien blir dermed heller ikke særlig påvirket. Målt ved både arbeidsledigheten og BNP for Fastlands-Norge kan en si at presset i økonomien gjennomgående bare er litt høyere enn i referansebanen. Med et litt høyere press i økonomien kan man likevel stille spørsmålsteget ved rimeligheten av rentenedgangen. En kan ikke utelukke at sentralbanken ville anse som viktigere å dempe det økte presset enn å få inflasjonen opp. I så fall vil renta kunne øke noe i stedet for å bli redusert.

Videre er modellen vi benytter preget av enkelte potensielt viktige forenklinger, slik alle modeller alltid er. Modellen opererer for eksempel bare med en type arbeidskraft. Betydningen av lokalisering av arbeidskraft er heller ikke tatt hensyn til i modellen. Som en følge av FrPs alternative politikk, vil det kanskje være behov for omstillinger mellom ulike typer arbeidskraft og regioner. Dermed kan virkningen på ubalansene i økonomien være annerledes enn det gjennomsnittstallet for arbeidsledighetsraten som kommer fram av modellberegningen skulle tilsi. Dette kan i sin tur tenkes å medføre at arbeidsledighetens virkning på lønnsutviklingen ikke helt vil bli slik våre aggregerte likninger sier, ved at det kan være asymmetri mellom den dempende effekten av økningen i ledighet for noen grupper i forhold til den lønnsdrivende virkningen for andre grupper hvor ledigheten reduseres. Som et mål for påvirkningen av lønnsdannelsen fra arbeidsmarkedet kan en altså ikke se bort fra at modellen undervurderer presset som skapes av politikken ettersom det er den gjennomsnittlige ledighetsraten som inngår.

Et annet usikkerhetsmoment for hvordan en alternativ politikktutforming vil virke, er hva responsen i valutamarkedet vil være. Kronekursmodellen gir et svar, men valutakursresponsen er i virkeligheten et svært omstridt og usikkert område. Dette har vi ikke minst erfart med finanskrisen i 2008 og den nåværende gjeldskrisen i Euroområdet. Psykologi kan spille en stor rolle og en har ikke erfaring med hvordan dette markedet vil reagere på en FrP-styrt finanspolitikk.

Vi har ikke forsøkt å anslå virkningene av innskudd i og etableringer av ulike fond. Vi har ikke forutsetninger for å bedømme de realøkonomiske virkningene av dette. Det er imidlertid rimelig å anta at dette vil lede til økt aktivitet i Norge og dermed noe høyere press i økonomien enn våre beregninger viser.

Kutt i bistandsbudsjettet er lagt inn i modellberegningene. I modellen er det imidlertid ingen kobling mellom bistandsbevilgninger og aktiviteten i norsk økonomi. Deler av bistandsbudsjettet innebærer impulser mot norsk økonomi, men igjen har vi ikke noe opplegg for å håndtere slike effekter. Kutt i bistandsbudsjettet har trolig kontraktive effekter som vi ser bort fra i beregningene, slik at de ekspansive virkningene av FrPs politikk overvurderes.

Reduksjonen i subsidiene til jordbruket er også lagt inn i modellberegningene. Modellen inneholder imidlertid ingen koblinger mellom sysselsetting, produksjon og priser i jordbrukssektoren og slike kutt i subsidiene. Det er rimelig å anta at sysselsettingen og produksjonen vil gå ned og ledigheten gå opp i jordbrukssektoren ved kuttet i subsidiene, slik at presset i økonomien overvurderes i beregningene.

Som det framgår av det ovenstående, er ikke alle elementene i FrPs økonomiske politikk analysert. MODAG er en meget stor og omfattende modell. Til tross for dette finnes altså politikkområder som modellen ikke kan si noe om. Det kan til slutt være på sin plass å gjenta at det er usikkerhet knyttet til modellens egenskaper. Politikkendringer som innebærer endringer som avviker mye fra erfaringsmaterialet vi bygger på, kan innebære strukturelle brudd i enkelte relasjoner. Virkningene vil i så fall avvike fra hva modellen predikerer. MODAG er i stadig endring. Hvert år endres kryssløpet som tas fra siste år med endelige nasjonalregnskapstall. I tillegg endres modellen fortløpende som følge av nye eller reviderte relasjoner basert på forskning.